

Contra Anabaptistarum haeresin. Οἱ Χριστολογικῆς διατυπώσεις τῆς Confessio Belgica

ΠΡΩΤ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Α. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ*

1. Εἰσαγωγικά

Ἡ Βελγικὴ Ὁμολογία (Confessio Belgica)¹ ἀνήκει στὰ σημαντικότερα καλβινικὰ συμβολικὰ κείμενα καὶ ἀποτελεῖ τὸν ἀρχικὸ δογματικὸ αὐτοπροσδιορισμὸ τῆς Μεταρρύθμισης στὶς Κάτω Χῶρες².

Ἡ σύνταξη τῆς ἐν λόγω Ὁμολογίας σχετίζεται μὲ τὸ εὐρύτερο ἱστορικο-κοινωνικο-θρησκευτικὸ καὶ πολιτικὸ πλαίσιο, τὸ ὁποῖο εἶχε διαμορφωθεῖ τὸν 16^ο αἰῶνα στὶς Κάτω Χῶρες³. Κυρίαρχο δεδομένο ἀποτελοῦσε ἡ ἔνταση καὶ ἡ πόλωση μεταξὺ τῶν καλβινιστικῆς ἀπόχρωσης Μεταρρυθμιστῶν καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἰσχυρὴ ὑποστήριξη ποὺ τῆς παρεῖχαν οἱ βασιλεῖς Κάρολος Ε΄ καὶ ἰδιαιτέρως ὁ διάδοχός του, ὁ Φίλιππος Β΄ (1527-1598)⁴.

Ὁ Φίλιππος Β΄, ἐκτὸς ἀπὸ φανατικὸς ὑποστηρικτὴς τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ⁵, ὑπῆρξε καὶ ἕνας ἀδιάλλακτος διώκτης τῆς Μεταρρύθμισης μὲ μέτρα

* Ὁ π. Βασίλειος Α. Γεωργόπουλος εἶναι Λέκτωρ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ.

1. Βλ. MULLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften der reformierten Kirche*, Leipzig 1903, σσ. 233-249. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften und Kirchenordnungen*, Neukirchen 1949, σσ. 154-174.

2. Μὲ ἀφορμὴ αὐτὸ τὸ γεγονός ὁ J.G. MELTON ἐπισημαίνει εὐστόχως: «*While Lutherans in different countries share a common set doctrinal documents as compiled in the Book of Concord (1580), the various national Reformed and Presbyterian churches have tended to issue their own confessional documents*». Βλ. MELTON G. J., *Encyclopedia of Protestantism*, New York 2005, σ. 78. Πρὸβλ. GOERERS G.F.J., *Reformierte Bekenntnisse*, στὸ STEUBING H. (Hrsg), *Bekenntnisse der Kirche. Bekenntnistexte aus zwanzig Jahrhunderten*, Wuppertal 1985, σ. 119. ΘΕΟΔΩΡΟΥ Α., *Εἰσαγωγή εἰς τὴν Συγκριτικὴν Συμβολικὴν*, Ἐν Ἀθήναις 1961, σ. 28.

3. Βλ. HEUSSI K., *Kompedium der Kirchengeschichte*, Tübingen 1976¹⁴, σσ. 339-340.

4. Βλ. BUCHBERGER M., *Niederladen*, στὸ LThK¹, Band 7(1935), σσ. 551-552.

5. Ἐπισημαίνει σχετικὰ ὁ Ρωμαιοκαθολικὸς F. ZOEPFL ὅτι ὁ Φίλιππος Β΄ «*suchte mit den*

έξαιρετικής σκληρότητας, γεγονός που άργότερα θα έχει και συνέπειες για τον ίδιο σε πολιτικό επίπεδο με απώλεια έδαφών και κυριαρχίας στις Κάτω Χώρες.

Συντάκτης της Όμολογίας υπήρξε ο καλβινιστής θεολόγος - ιεροκήρυκας Guy de Bres (1522-1567)⁶ μιὰ ήγεται μορφή του Προτεσταντισμού στις Κάτω Χώρες, ο οποίος μετά την επιστροφή του στην Όλλανδία⁷, από την Γενεύη όπου σπούδασε, εργάστηκε για τη διάδοση του Προτεσταντισμού. Ο Guy de Bres πέθανε μαρτυρικά για τις ιδέες του στις 31-5-1567 στο πλαίσιο των νέων διώξεων κατά των προτεσταντών, που είχαν ξεκινήσει με έντολη του Φιλίππου Β΄ το 1566, με άφορη την επίθεση και τις βιαιότητες κάποιων προτεσταντών σε ρωμαιοκαθολικούς ναούς.

Η Όμολογία συντάχθηκε αρχικά στα γαλλικά το 1561 και περιλαμβάνει 37 άρθρα. Για την σύνταξη της Όμολογίας ο Guy de Bres έλαβε ύποψη του, όχι μόνο τις θεολογικές θέσεις του Καλβίνου, αλλά και την Γαλλική Όμολογία (Confessio Galliana)⁸ που είχε συνταχθεί στο Παρίσι δύο χρόνια νωρίτερα, το 1559⁹. Το 1581 μεταφράστηκε στα λατινικά από τον ή υπό την καθοδήγηση του Th. Beza.

Το αρχικό κείμενο της Όμολογίας, το οποίο όπως αναφέρουν οι K. Heussi και J. Rohls ήταν μιὰ απολογία της ευαγγελικής πίστης¹⁰, στάλθηκε στον Φίλιππο Β΄ με τη διαβεβαίωση, ότι ως πολίτες υπακούουν στην κυβέρνηση και τους νόμους, όμως σε καμία περίπτωση δεν ήταν διατιθέμενοι να άρνηθούν, έστω και αν βασανιστούν, το περιεχόμενο της πίστης που περιείχε ή εν λόγω Όμολογία.

größten Opfern die katholische Kirche in den Niederlanden, in Frankreich und England zu erhalten bzw. Wiederherzustellen; daher seine strenge Edikte gegen die Anhänger der neuen Lehre in Niederlanden». Βλ. ZOEPFL F., Philipp II, στο LThK¹, Band 8 (1935), σ. 233.

6. Για τον Guy de Brés βλ. LANGERAAD VAN A.L., *Bray, Guy de*, στη RE, Band 3(1897), σσ. 364-367. BAUTZ W. FR., *Brés, de Guy*, στο Biographisch Bibliographisches Kirchenlexikon, Band 1(1975), σ. 744-745.

7. Για την παρουσία του Προτεσταντισμού στην Όλλανδία βλ. SCHILLING H., *Niederländische Exulanten im 16 Jahrhundert*, Gütersloh 1972. OTTO E.S. BOTTO JAN DE JONG., *Geschichte des Protestantismus in Frankreich und den Niederlanden*, Göttingen 1975.

8. Για τη Γαλλική Όμολογία έπλεκτηκά βλ. MEHL R., *Explication de la confession de foi de la Rochelle*, Paris 1959. HANNELORE J., *Studien zur Überlieferungsgeschichte der Confession de foi von 1599*, Neukirchen Vluyn 1964.

9. Βλ. ADAM A., *Lehrbuch der Dogmengeschichte, Band 2*, Gütersloh 1968, σσ. 360, 362-363.

10. Βλ. HEUSSI K., *Kompedium*, όπ.π., σ. 381. ROHLS J., *Theologie reformierter Bekenntnisschriften*, Göttingen 1987, σ. 22. ANDRESEN C. - RITTER M.A., (Hrsg), *Handbuch der Dogmen und Theologiegeschichte, Band 2*, Göttingen 1998², σσ. 296-297.

Ἡ Βελγικὴ Ὁμολογία (Confessio Belgica) βελτιώθηκε, συμπληρώθηκε καὶ ἐπικυρώθηκε ἀπὸ ἐπιμέρους συνελεύσεις - συνόδους διαφόρων καλβινιστικῶν κοινοτήτων ὅπως, τῶν Antwerpen 1566, Wesel 1568, Emden 1572 μὲ ἀποτέλεσμα νὰ καταστῆ ἕνα ἀντιπροσωπευτικὸ κείμενο κύρους μεταξὺ τῶν Μεταρρυθμισμένων κινήσεων τῶν Κάτω Χωρῶν¹¹.

Ἡ τελικὴ ἐπικύρωση ἔγινε στὴν 146η συνεδρία τῆς συνόδου τῆς Δορτρέχτης (1618-1619) στίς 29 Ἀπριλίου 1619¹², ἡ ὁποία ἀνέδειξε τὴ σπουδαιότητα καὶ τὴ σημασία τῆς Βελγικῆς Ὁμολογίας ὡς κείμενο, στὸ ὁποῖο περιλαμβάνεται κατὰ τρόπο σαφὴ καὶ ὀρθὸ ἢ μεταρρυθμισμένη διδασκαλία. Στὴν ἴδια σύνοδο τὸ κείμενο ἀναθεωρήθηκε καὶ βελτιώθηκε ἐπὶ τῆ βάσει τῶν ἤδη ὑφιστάμενων διαφορῶν ἐκδόσεών της.

Ὁ ὁμολογιακὸς της χαρακτήρας καὶ ἡ εὐρύτερη ἀποδοχὴ τῆς Βελγικῆς Ὁμολογίας (Confessio Belgica) μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἐνσωματώθηκε ἤδη πολὺ νωρὶς στίς ἀρχικὲς συλλογὲς τῶν προτεσταντικῶν ὁμολογιακῶν κειμένων, ποὺ καθόριζαν τὸ θεολογικὸ δογματικὸ στίγμα τῆς Μεταρρύθμισης, ὅπως τίς: α) Harmonia Confessionum, Geneva 1581, β) Corpus et Syntagma Confessionum, Geneva 1612, 1654².

Ὁ J. G. Melton ἐπισημαίνει¹³ ὅτι ὡς σήμερα ἡ Βελγικὴ Ὁμολογία (Confessio Belgica) παραμένει ἡ βασικὴ δογματικὴ ἔκφραση πίστεως τῶν Ἀναμορφωμένων Ἐκκλησιῶν στὴν Ὀλλανδία, τὴν Νότια Ἀφρική, ὅπως ἐπίσης καὶ τῶν Reformend Church in America¹⁴ καὶ Christian Reformend Church of North America στίς Η.Π.Α¹⁵.

11. Ἐπισημαίνει σχετικὰ ὁ R. WARD HOLDER: «*The first synod of the Dutch Reformed Church was held in 1571, and the church adopted the Belgic Confession and the Heidelberg Catechism as its confessional standards. The adoption of the Belgic Confession is especially significant for tracing a particularly Calvinist brand of Reformed religion, for it was written by Guy de Bres*». Βλ. HOLDER WARD R., *Calvin's heritage*, στὸ MCKIM K. DONALD (Ed.), *The Cambridge Companion to John Calvin*, Cambridge University Press 2004, σ. 250.

12. Πὰ τὴ Σύνοδο τῆς Δορτρέχτης ἐπιλεκτικὰ βλ. ADAM A., *Lehrbuch*, ὅπ.π., σσ. 393-395. DEJONG Y.D. (ed), *Crisis in the Reformed Churches: Essays in Commemoration of the Great Synod of Dort 1618-1619*, Grand Rapids 1968. STUDER C.G., *The Dordrecht Confession of Faith 1632-1982*, στὸ *The Mennonite Quarterly Review* 58(1984), σσ. 503-519. MELTON G.J., *Encyclopedia*, ὅπ.π., σσ. 190-192. ROHLS J., *Theologie*, ὅπ.π., σσ. 27-30.

13. Βλ. MELTON G.J., *Encyclopedia*, ὅπ.π., σ. 78.

14. Πὰ τὴν ἐν λόγῳ προτεσταντικὴ ὁμολογία βλ. GRÜNDLER J., *Lexikon der christlichen Kirchen und Sekten*, Wien -- Freiburg - Basel 1961, σσ. 1170-1172. LINDNER W.E. (Ed), *Yearbook of American & Canadian Churches 2008*, Nashville 2008, σ. 151.

15. Πὰ τὴν ἐν λόγῳ προτεσταντικὴ ὁμολογία βλ. GRÜNDLER J., *Lexikon der christlichen Kirchen*, ὅπ.π., σσ. 281-282. LINDNER W.E. (Ed), *Yearbook of American*, ὅπ.π., σ. 88.

Ίδιαίτερη σημασία έχει τὸ γεγονός ὅτι ἡ Βελγικὴ Ὁμολογία (Confessio Belgica) μεταφράστηκε ἀπὸ τὸν καλβινιστὴ πάστορα Jacobus Revius τὸ πρῶτο τέταρτο τοῦ 17^{ου} αἰῶνα καὶ στὰ ἑλληνικά, μὲ παράλληλη καταχώρηση καὶ τοῦ λατινικοῦ κειμένου, καὶ ἐκδόθηκε μὲ τὸν τίτλο: «*Ἐκκλησιῶν τῆς Βελγικῆς χριστιανικῆ καὶ ὀρθόδοξῆ ἐξομολόγησις, περιέχουσα ὑποτύπωσιν τῆς διδαχῆς περὶ τε Θεοῦ καὶ τῆς αἰωνίας τῶν ψυχῶν σωτηρίας*»¹⁶. Ἡ ἴδια Ὁμολογία, ἐπίσης, χρησιμοποιήθηκε μαζί μὲ ἄλλα καλβινικὰ κείμενα, κατὰ συμπληρωματικὸ τρόπο, γιὰ τὴν σύνταξη τῆς λίαν προβληματικῆς ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου Ὁμολογίας ποὺ ἀποδίδεται στὸν πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρι¹⁷.

Στὸ σύνολο τῶν θεολογικῶν θέσεων τῆς Ὁμολογίας εἶναι ἐμφανῆς ὁ καλβινικὸς θεολογικὸς προσανατολισμὸς της, ὁ ἀντιρωμαϊκοκαθολικὸς χαρακτήρας της, ἐνῶ ταυτοχρόνως διατυπώνονται καὶ οἱ προτεστάντικες θέσεις γιὰ θεολογικὰ ζητήματα ποὺ εἶχαν ἐμφανιστεῖ στὴν ἐποχὴ τῆς Μεταρρύθμισης. Στὴ συνάφεια αὐτή, στὸ ἄρθρο 34, ἀπορρίπτονται οἱ θέσεις τῶν Ἀναβαπτιστῶν γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος¹⁸, ἐνῶ στὸ ἄρθρο 36 ἀπορρίπτονται θέσεις πάλι τῶν Ἀναβαπτιστῶν γιὰ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία, τὸ νόμο, τὴ διακυβέρνηση κ.ἄ.

Ὅπως καὶ στὶς ἄλλες καλβινικὲς Ὁμολογίες, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ θετικὴ ἐκφορὰ τῆς πίστεως, καταδικάζονται ἐπίσης στὰ σχετικὰ θεολογικὰ ἄρθρα καὶ αἰρετικὲς διδασκαλίαι, ποὺ εἶχαν ἀπορριφθεῖ ἤδη ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἐκκλησία¹⁹.

16. Βλ. ΜΗΤΣΟΠΟΥΛΟΥ Ν., *Βελγικὴ Ὁμολογία*, ΘΗΕ 3 (1963), σ. 773. PODSKALSKY G., *Ἡ Ἑλληνικὴ θεολογία ἐπὶ Τουρκοκρατίας 1453-1821* (μτφρ: Πρωτ. Γ.Δ. Μεταλληνός), Μ.Ι.Ε.Τ, Ἀθήνα 2005, σ. 56.

17. Βλ. ΚΑΡΜΠΗ Ι., *Ὁρθοδοξία καὶ Προτεστάντισμός, Τόμ. Α'*, Ἀθήνα 1937, σ. 225. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ, *Ὁ Ὁρθοδοξο-Προτεστάντικὸς διάλογος. Σύντομος ἐπισκόπησις τῆς ἀνεξίξεως αὐτοῦ* (Ἀνάτυπον ἐκ τῆς Θεολογίας), Ἀθήνα 1988, σ. 91. PODSKALSKY G., *Ἡ Ἑλληνικὴ θεολογία*, ὁπ.π., σ. 227. Ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἱστορικὸς Ἀρχιεπ. Ἀθηνῶν Χρυσόστομος Παπαδόπουλος θεωρεῖ ὅτι ἡ Confessio Belgica ἀποτέλεσε τὸ μοναδικὸ καλβινικὸ κείμενο, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιήθηκε ὁ συντάκτης τῆς ἀποδιδόμενης στὸν πατριάρχη Κύριλλο Λούκαρι καλβινίζουσας Ὁμολογίας. Βλ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΧΡΥΣ., Ἀρχιεπ., *Κύριλλος Λούκαρις, (ἐπιμ: Γρηγορίου Παπαμιχαήλ)*, Ἐν Ἀθήναις 1939², σ. 113.

18. Οἱ θέσεις τῶν Ἀναβαπτιστῶν σχετικὰ μὲ τὸ Βάπτισμα ὑπῆρξαν ἀντίθετες στὸ σύνολο τους μὲ τὶς θέσεις καὶ τῶν τριῶν κορυφαίων Μεταρρυθμιστῶν, τοῦ Ἰ. Καλβίνου (Institutio Christianae Religionis IV, 16, 132), τοῦ Μ. Λούθηρου (Σμαλκαδικὰ Ἄρθρα, Pars III, 5. Μεγάλῃ Κατήχησι, Pars IV), καὶ τοῦ Οὐ. Ζβίγγλιου (Vom touf, vom widertouf und vom kindertouf, 1525).

19. Στὸ ἄρθρο 9 καταδικάζονται οἱ θέσεις τῶν: Μαρκίωνος, Μάνη, Πραξέα, Σαβέλλιου, Παύλου Σαμοσατέως, Ἀρείου κ.ἄ, στὸ ἄρθρο 12 οἱ Μανιχαῖοι, ἐνῶ στὸ ἄρθρο 15 οἱ Πελαγιστοί.

Δὲν ἀπουσιάζει φυσικὰ καὶ ἡ θεμελιώδης προτεσταντικὴ ἀρχὴ τοῦ *Sola Scriptura*, στὰ σχετικὰ μὲ τὴν Ἁγία Γραφή ἄρθρα (3-7)²⁰. Κατὰ τρόπο σαφὴ το-
νίζεται μετ' ἐπιτάσεως ἡ αὐτάρκεια καὶ ἡ πληρότητα τῆς Ἁγίας Γραφῆς γιὰ τὰ
θέματα τῆς πίστεως, δίπλα στὸ κῦρος τῆς ὁποίας δὲν ἔχουν καμμία θέσις ἢ ἀξία,
κατὰ τὴν Ὁμολογία πάντα, οἱ σύνοδοι, οἱ κανόνες, ἡ ἀρχαιότητα, τὸ κῦρος τῶν
προσώπων καὶ τὰ ἔθιμα (ἄρθρο 7)²¹.

2. Οἱ Χριστολογικὲς διατυπώσεις τῆς Βελγικῆς Ὁμολογίας

Ἡ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διδασκαλία τῆς Ὁμολογίας περιλαμβάνεται στὰ
ἄρθρα 18 καὶ 19. Στὸ ἄρθρο 18 τὸ μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας προσεγγί-
ζεται σὲ δύο ἐπίπεδα κατὰ τρόπο συνδυαστικὸ μὲ παράλληλη στόχευση νὰ
ἐκφραστεῖ ἡ χριστιανικὴ πίστις σὲ ἀντιδιαστολὴ μὲ τὶς κακοδοξίες τῶν Ἀναβα-
ππιστῶν.

Ἡ αἰρετικὴ χριστολογία τῶν διαφορῶν ἀναβαπτιστικῶν ὁμάδων δὲν ἀπα-
σχολοῦσε μιὰ συγκεκριμένη περιοχὴ τῆς Εὐρώπης π.χ. τὶς Κάτω Χῶρες, ἀλλὰ
ὑπῆρξε εὐρύτητα διαδεδομένη λόγῳ τῆς διασπορᾶς καὶ τῶν μετακινήσεων τῶν
διαφορῶν ἀναβαπτιστικῶν ὁμάδων στὴν προσπάθειά τους νὰ ἀποφύγουν τὶς
διώξεις τῶν τοπικῶν Ἀρχῶν.

α. Στὸ ἄρθρο 18 γίνεται σαφῆς καὶ συνοπτικὴ ἀναφορὰ στὴν αἰρετικὴ χρι-
στολογία τοῦ Ἀναβαπτιστικοῦ χώρου. Ἡ Ὁμολογία προσδιορίζει ὡς πυρῆνα
αὐτῶν τῶν χριστολογικῶν αἰρετικῶν δοξασιῶν, τὴ θέσις ὅτι οἱ Ἀναβαπτιστὲς
ἀρνοῦνταν τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ Χριστὸς προσέλαβε ἀνθρώπινο σῶμα ἀπὸ τὴν Μη-
τέρα Του²², μὲ φυσικὴ συνέπεια νὰ ἀμφισβητοῦν τὴν πραγματικότητα καὶ τὴν
ἱστορικὴ διάσταση τῆς Θείας Ἐνανθρωπήσεως, ἀναβιώνοντας τὸν ἀρχαῖο δο-

20. Πρβλ. ANDRESEN C. - RITTER M.A. (Hrsg), *Handbuch der Dogmen*, ὅπ.π., σσ. 296-297.

21. Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 235. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σσ. 156-157.

22. Art. XIII, 22-24. «*Quare profitemur contra Anabaptistarum haeresin, negantium Christum carnem humanam ex matre sua assumpsisse*». Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 239. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὅπ.π. 162. Στὴν ἴδια αἰρε-
τικὴ θέσις τῶν Ἀναβαπτιστῶν, ἀναφέρεται ἀπὸ τὸ Λουθηρανικὸ χῶρο καὶ ἡ *Formula Concordiae*, *Epitome* 12, 1-2. *Solida Declaratio* 12, 16-17. Βλ. *Die Bekenntnisschriften der evangelisch - lutherischen Kirchen*, Göttingen 1982⁹, σσ. 822, 1096.

κητισμό, ενώ άλλοι, παρεμπιπτόντως πρέπει να αναφερθῆ, ἀμφισβητοῦσαν τὴ Θεότητα τοῦ Χριστοῦ²³.

Σὲ ἀντίθεση μὲ τὴ δοκητικὴ διάσταση τῶν Ἀναβαπτιστῶν, στὴν Βελγικὴ Ὁμολογία (Confessio Belgica), γίνεται ἀναφορὰ στὸ γεγονός τῆς Ἐνανθρώπησης μὲ ἓνα πλῆθος βιβλικῶν ἐκφράσεων πού ἀφοροῦν στὴν ἱστορικὴ καταγραφή τῶν γεγονότων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν τὴν ἱστορία τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ὅπως αὐτὴ καταγράφεται μέσα στὴν Ἁγία Γραφή.

β. Ἀναφέρεται ὅτι ἡ Ἐνανθρώπησι τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀποτελεῖ τὴν ἐκπλήρωσι τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ στὰ ἱερά πρόσωπα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ ἐκφράστηκε καὶ διὰ τοῦ κηρύγματος τῶν Προφητῶν. Ἡ χρονικὴ στιγμή τῆς Ἐνανθρώπησεως ὀρίστηκε ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ πραγματοποιήθηκε ἐν χρόνῳ καὶ τόπῳ καὶ ὄχι ἀφηρημένα²⁴. Ὁμολογεῖται ἔτσι τὸ πραγματικὸ γεγονός τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου καὶ ὁ ἱστορικὸς ρεαλισμὸς τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Οἰκονομίας ἀπέναντι σὲ μιὰ ἐμφανὴ δοκητικὴ προσέγγισι πού ἐξέφραζαν οἱ Ἀναβαπτιστές.

Στὴν ἴδια θεματικὴ ἐνότητα τονίζεται ἡ δαβιτικὴ ρίζα τοῦ Μεσσία (Ψαλμ. 131,11· Πράξ. 2,30· Β΄ Τιμ. 2,8)· ὀνομάζεται ἡ φυλὴ τοῦ Ἰούδα, ἀπὸ τὴν ὁποία θὰ προερχόταν (Ἐβρ. 7,14), ἡ ἀνθρώπινη φύσι πού προσέλαβε περιγράφεται καὶ μὲ τὸν βιβλικὸ ὄρο «σπέρμα Ἀβραάμ» (Ἐβρ. 2,16) καὶ ὅτι γεννήθηκε ὄντως ἀπὸ τὴν Μαρία, ἡ ὁποία χαρακτηρίζεται καὶ ὡς μακαρία (beata), χαρακτηρισμὸς καὶ θέσι ἡ ὁποία, δυστυχῶς, ἐγκαταλείφθηκε στὴ συνέχεια ἀπὸ τὸν Προτεσταντισμὸ²⁵.

23. Βλ. HARNACK A. von., *Dogmengeschichte*, Tübingen 1991⁸, σ. 448. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ Β., Πρωτ., *Χριστολογικὲς ἔριδες καὶ νέες αἱρέσεις στὰ χρόνια τῆς Μεταρρύθμισης*, στὸ Θεολογία 80 (2009), σσ. 136-138.

24. Art. XIII, 13 15 «*Confitemur itaque, Deum promissionem veteribus patribus, per os sanctorum Prophetarum factam, implevisse, quum constituto tempore, Filium illum suum proprium, unigenitum et aeternum, in mundum misit*»: Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὄπ.π., σ. 239. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὄπ.π. 162.

25. Βλ. ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ Ι., *Μαρία ἡ ἀειπάρθενος Θεοτόκος κατὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν*, Θεσσαλονίκη 1957, σσ. 129-138. ΦΑΡΑΝΤΟΥ Μ., *Ἡ θέσις καὶ ἡ σημασία τῆς Θεοτόκου εἰς τὴν πίστιν καὶ εἰς τὴν ζωὴν (Ἀνάπτυπον ἐκ τῆς Θεολογίας)*, Ἀθῆναι 1973, σσ. 19-24. Διεξοδικὰ γιὰ τὴ στάσι τοῦ Προτεσταντισμοῦ βλ. SCHIMMELPFENNIG R., *Die Geschichte der Marienverehrung im deutschen Protestantismus*, Paderborn 1952. BRANDENBURG A., *Marien verehrung in der Evangelische Theologie der Gegenwart*, Paderborn 1965. OMEARA A., *Mary in Protestant and Catholic Theology*, New York 1966. BENKÖ S., *Mariologie in protestantischer und römisch-katholischer Sicht*, Theologische Zeitschrift 24(1968), σσ. 29-39. Βλ. καὶ τὴν ἀντίστοιχη τοποθέ-

γ. Ἐδῶ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε παρενθετικά ὅτι δὲν γίνεται ἀναφορὰ καὶ χρήση τοῦ ὄρου “Θεοτόκος”, προφανῶς γιατί ὁ συντάκτης τὸν θεωρεῖ ἐπουσιώδη καὶ γιατί ἀπουσιάζει ἡ ἀντίληψη τῆς θεολογικῆς σπουδαιότητος τοῦ ὄρου καὶ μάλιστα στὴν ἄμεση συνάφειά του μὲ τὴ Χριστολογία²⁶ ἀπὸ τὸν προτεσταντικό χῶρο²⁷. Καὶ καταλήγει τὸ ἄρθρο 18, ὅτι ἀκριβῶς ὅλα αὐτὰ τὰ γεγονότα ἐπιβεβαιώνουν καὶ ἀποδεικνύουν ὅτι ὀνομάστηκε Ἐμμανουήλ, καθὼς ὑπῆρξε ἀληθινὰ ὁ Θεὸς μεθ’ ἡμῶν (Ἦσ. 7,14· Ματθ. 1, 22-23)²⁸.

Παραλλήλως, ἀπέναντι στὴ δοκητικὴ θεώρηση καὶ τὴν ὀρθολογιστικὴ ἀμφισβήτηση τῶν Ἀναβαπτιστῶν, σύμφωνα μὲ τὸν παραδοσιακὸ ἐκκλησιαστικὸ τρόπο (von oben), στίς χριστολογικὲς διατυπώσεις τῆς Βελγικῆς Ὁμολογίας τονίζονται καὶ τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀνήκουν στὸν πυρῆνα τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος. Ὑπογραμμίζεται ἐξ ἀρχῆς καὶ κατὰ τρόπο σαφὴ ὅτι ὁ Ἐνανθρωπήσας Λόγος εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Πατέρα, Θεὸς καὶ ὁ ἴδιος²⁹, πού συνελήφθη κατὰ τρόπο ὑπερφυσικὸ ἀπὸ τὴν Μαρία μὲ τὴν δύναμη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος³⁰.

τηση τοῦ P. Althaus, ὅπου ἀναφερόμενος στὸ “natus ex virgine der kirchliche Bekenntnisse” ὑποστηρίζει στὴ συνέχεια μετὰξὺ τῶν ἄλλων, ὅτι: «*Es läßt sich dogmatisch nicht als ein notwendiges und un veraußerliches Stück des Bekenntnisses zu Jesus Christus*». Βλ. ALTHAUS P., *Jungfrauengeburt*, στὴν RGG³, Band 3 (1959), στ. 1069.

26. Τὴν πραγματικότητα αὐτὴ ἐξ ἐπόψεως ὀρθοδόξου τὴν προσδιορίζει κατὰ τρόπο μοναδικὸ ὁ ἅγ. Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς τονίζοντας ὅτι: «*Ὅθεν δικαίως καὶ ἀληθῶς Θεοτόκον τὴν Ἁγίαν Μαρίαν ὀνομάζομεν· τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἅπαν τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας συνίστησι*». Ἔκδοσις Ἀκριβῆς ὀρθοδόξου Πίστεως Γ', 12, PG 94,1029C. Βλ. καὶ ΚΑΛΟΓΙΡΟΥ Ι., *Marienlehre und Verehrung in der orthodoxen Kirche auf der Hintergrund der Christologie*, στὸ Internationale Kirchliche Zeitschrift 68 (1978), σσ. 2-28. ΣΤΑΜΟΥΑΗ Χ., *Θεοτόκος καὶ ὀρθόδοξο δόγμα. Σπουδὴ στὴ διδασκαλία τοῦ Ἁγίου Κυρίλλου*, Θεσσαλονίκη 1996, σσ. 161-241.

27. Ἀνάλογη εἶναι καὶ ἡ τοποθέτηση ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ προτεσταντικό χῶρο καὶ μάλιστα, ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία πού ἀνήκει στὸν ἴδιο κλάδο τῶν Μεταρρυθμισμένων Καλβινικῶν Ὁμολογιῶν, ὅπως καὶ ἡ Βελγικὴ Ὁμολογία. Ἀναφέρεται πολὺ χαρακτηριστικά: «*Τὰ ζητήματα αὐτὰ εἶναι αἱ ὀνομασίαι Ἀειπάρθενος καὶ Θεοτόκος. Καὶ τὰ δύο αὐτὰ ζητήματα εἶναι δι’ ἡμᾶς τοὺς Εὐαγγελικοὺς τελείως ἀσήμαντα, ἐπουσιώδη καὶ σχολαστικά, καὶ δὲν ἀποτελοῦν δι’ ἡμᾶς ἄρθρον πίστεως*». Βλ. Ἡ Πίστις τῶν Ἑλλήνων Εὐαγγελικῶν, Ἀθήναι χ.χ. σ. 64.

28. Art. XIII, 26-30: «*factum ex muliere, germen Davidis, surculum ex radice Jesse, ortum e Juda atque e Judaeis secundum carnem progenitum, ex semine Abrahami, siquidem semen Abrahae assumpsit, fratribus suis per omnia factus similis, excepto peccato. Adeo, ut hoc modo, revera sit noster Emmanuel, id est, Deus nobiscum*». Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὄπ.π., σ. 239. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὄπ.π. 162.

29. Τὰ σχετικὰ μὲ τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ ἀναφέρονται στὰ ἄρθρα 8-11 τῆς Ὁμολογίας πού ἀναφέρονται στὸ μυστήριον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἔχοντας ὡς ἀφετηρία ἐκκίνησης τὴν ἐνότητα τῆς θείας οὐσίας, σύμφωνα μὲ τὴν προγενέστερη καὶ παγιωμένη δυτικὴ θεώρηση τοῦ μυστηρίου.

30. Art. XIII, 16-19: «*et veram naturam humanam cum omnibus ipsius infirmitatibus, exce-*

Γεννήθηκε έχοντας πραγματικά προσλάβει ακέραη και αληθινή ανθρώπινη φύση με ψυχή και σῶμα, τὰ ἀδιάβλητα πάθη, ἀλλὰ ὄχι τὴν ἁμαρτία³¹. Ἡ ἀναμαρτησία τοῦ Χριστοῦ τονίζεται δύο φορές στὸ ἐν λόγω ἄρθρο. Ἐπισημαίνεται ὅτι ἡ πρόσληψη ἀμφοτέρων, δηλαδή ψυχῆς καὶ σώματος ἦταν ἀναγκαία ἀκριβῶς γιατί ὁ ὅλος ἄνθρωπος εἶχε ὑποστεί τις συνέπειες τῆς ἁμαρτίας, γι' αὐτὸ ἔπρεπε ὁλόκληρος πάλι νὰ σωθεῖ³².

δ. Στὸ ἄρθρο 19 διατυπώνεται μὲ μεγαλύτερη σαφήνεια ἡ χριστολογία τῆς Βελγικῆς Ὁμολογίας (Confessio Belgica). Σύμφωνα μὲ τὸ ἄρθρο οἱ δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ ἐνώθηκαν ἀχώριστα στὸ ἐνιαῖο καὶ μοναδικὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ Λόγου. Δὲν ὑπάρχουν δύο Υἱοὶ καὶ δύο Πρόσωπα³³. Ταυτοχρόνως κατὰ τὴν ἔνωση κάθε φύση διατηρεῖ εὐδιάκριτα τὰ φυσικὰ της γνωρίσματα³⁴.

Ἡ θεία φύση παραμένει ἀναρχη, αἰώνια, ἀδημιούργητη, πανταχοῦ παροῦσα, ἀντιθέτως ἡ ἀνθρώπινη φύση παραμένει κτιστή, πεπερασμένη, διατηρώντας στὸ ἀκέραιο ὅ,τι ἀνήκει σὲ ἕνα ἀληθινὸ ἀνθρώπινο σῶμα³⁵.

pto peccato, vere assumpsit, conceptus in utero beatæ Virginis Mariæ, idque virtute Spiritus sancti, absque viri operæ». Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 239. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὅπ.π. 162.

31. Art. XIII, 16-19 «*qui forma servi accepta, similis hominibus factus est, et veram naturam humanam cum omnibus ipsius infirmitatibus, excepto peccato, vere assumpsit, conceptus in utero beatæ Virginis Mariæ*». Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 239. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 162.

32. Art. XIII, 19-22 «*Quin et non solum naturam humanam quoad corpus assumpsit, sed et veram hominis animam, ut verus esset homo. Nam cum anima non minus quam corpus perdita esset. necesse fuit illum utrum que assumere, ut utrumque simul servaret*». Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 239. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 162.

33. Art. XIX, 32-34 «*Credimus, hac conceptione, Personam Filii unitam atque coniunctam fuisse inseparabiliter cum humana natura. Ita, ut non sint duo Filii Dei, nec duæ Personæ, sed duæ naturæ in unam Personam unitæ*». Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 239. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 162.

34. Art. XIX, 34-35 «*sed duæ naturæ in unam Personam unitæ, quarum utraque proprietates suas distinctas retineat*». Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 239. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 162.

35. Art. XIX, 35-42 «*Adeo, ut sicut natura divina semper increata permansit absque initio dierum et vitæ fine, coelum et terram implens: sic humana natura proprietates suas non amiserit, sed creatura remanserit; initium dierum et naturam finitam habens, omnia que, quæ vero corpori convenient, retinens. Et quamvis eidem naturæ immortalitatem resurrectione sua dederit, nihilominus veritatem eius non commutavit: siquidem salus et resurrectione nostra, etiam a veritate eius Corporis dependet*». Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 239. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σ. 162.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι οἱ συγκεκριμένες χριστολογικὲς διατυπώσεις δὲν ἐπιτρέπουν καμμία παρανόηση καὶ ἐκφράζουν σαφῶς καὶ τὸ καλβινικὸ χριστολογικὸ ὑπόβαθρο³⁶ διαφοροποίησης ἀπὸ τὸν προβληματικὸ χριστολογικὸ τρόπο τεκμηρίωσης τῆς περὶ Ubiquitas διδασκαλίας τοῦ Λουθήρου³⁷, στὰ πλαίσια τῶν διαφόρων φάσεων τῆς εὐχαριστιακῆς ἐνδοπροτεσταντικῆς ἔριδας ποὺ εἶχε προηγηθεῖ³⁸. Εἶναι ἔτσι διατυπωμένες ποὺ ἀποκλείουν τὴν λουθηρανικὴ ἐκδοχὴ τῆς ἀντίδοσης τῶν ἰδιωμάτων³⁹.

Ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων στὴν ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου δὲν αἴρεται οὔτε τὴ στιγμή τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ποὺ χωρίστηκε ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀλλὰ ὄχι οἱ δύο φύσεις. Ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων δὲν καταργεῖται, ἐπίσης, οὔτε καὶ ὅταν τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ ἐναποτέθηκε στὸν τάφο⁴⁰.

Ἡ πραγματικότητα τοῦ θανάτου, τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως, ἡ συνεχὴς ἀναφορὰ τοῦ ἐπιθετικοῦ προσδιορισμοῦ ἀληθινός (verum) πρὶν ἀπὸ θεολογικοὺς ὅρους, ὅπως ἄνθρωπος, σῶμα, ἀνθρώπινη φύση, εἶναι ἐκφράσεις ποὺ σχετίζονται ἄμεσα μὲ τὴν ὀρθὴ κατανόηση τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, πλὴν ὅμως στὴν προκειμένη περίπτωση πρέπει νὰ συσχετισθοῦν ἄμεσα καὶ μὲ τὴν ἀντιδοκητικὴ στάση τῆς Ὁμολογίας ἀπέναντι στοὺς Ἀναβαπτιστές, ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ στὸ ἄρθρο 18 τῆς ἴδιας Ὁμολογίας⁴¹.

36. Βλ. ROHLS J., *Theologie*, ὅπ.π., σσ. 272-277.

37. Ἐπισημαίνει πολὺ σωστὰ ὁ Herman Dembowski, ὅτι: «*Der Streit Luthers und Zwinglis über das Abendmahl war im Grund ein christologischer Streit*». Βλ. DEMBOWSKI H., *Einführung in die Christologie*, Darmstadt 1993³, σ. 138. Πρβλ. ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ Β., Πρωτ., *Χριστολογικὲς ἔριδες καὶ νέες αἰρέσεις*, ὅπ.π., σσ. 136-138.

38. Βλ. BIZER E., *Studien zur Geschichte des Abendmahlsstreit im 16. Jahrhundert*, Darmstadt 1972².

39. Συνοπτικὴ παρουσίαση τῆς ἐν λόγῳ διδασκαλίας βλ. HIRSCH E., *Hilfsbuch zum Studium der Dogmatik*, Berlin 1964⁴, σσ. 34-39. Διεξοδικὰ βλ. GRASS H., *Die Abendmahlslehre bei Luther und Calvin. Eine kritische Untersuchung*, Gütersloh 1954². PETERS A., *Realpresenz. Luthers Zeugnis von Christi Gegenwart im Abendmahl (AGTL 5)*, Berlin - Hamburg 1966².

40. Art. XIX, 35-42 «*Quod igitur Patri suomoriens commendavit, is verus erat Spiritus humanus, e corpore eiusegrediens: at interim divina natura semper humanae unita permansit; etiam cum in sepulchro iaceret; neque Deitas tum desinebat esse in ipso (sicuti et in ipso erat cum infans esset), etsi ad exi guum tempus sese ita non exereret*». Βλ. MÜLLER K.F.E., *Die Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σσ. 239-240. JACOBS P., *Reformierte Bekenntnisschriften*, ὅπ.π., σσ. 162-163.

41. Ἀνάλογη θεολογικὴ ἐπιχειρηματολογία, ἐναντίον τῶν Ἀναβαπτιστῶν, μὲ τὴν συνεχὴ χρήση τοῦ ἐπιρρήματος «ἀληθὺς» σχετικὰ μὲ τὰ γεγονότα τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Οἰκονομίας, μὲ τὴν ἴδια ἀντιδοκητικὴ στόχευση, ὑπάρχει καὶ στὸ ἄρθρο 2 τῶν 39 Ἀρθρῶν τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας. Βλ. ΣΚΟΥΤΕΡΗ Κ., *Τὰ 39 Ἀρθρα τῆς Ἀγγλικῆς Ἐκκλησίας. Ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Ὁρθοδόξου Συμβολικῆς Παραδόσεως*, Ἀθήναι 1982, σ. 136.

3. Συμπεράσματα

Συμπερασματικά στις χριστολογικές διατυπώσεις της Βελγικής Όμολογίας πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι αναφέρονται τὰ ἑξῆς:

α) Ἡ ἐνοάρκωση τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀληθινή, πραγματική καὶ ὄχι φανταστική ὡς ἐκπλήρωση τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ.

β) Ἡ πρόσληψη πλήρους, ἀκέραιης καὶ ἀληθινῆς ἀνθρώπινης φύσης ἀπὸ τὸν Θεὸ Λόγο.

γ) Ἡ ἐνότητα τοῦ μοναδικοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ἡ μὴ ὑποστατική του διαίρεση σὲ δύο Υἱούς.

δ) Ἡ ἀσύγχυτη καὶ ἀδιαίρετη ἔνωση τῶν δύο φύσεων στὴ μία ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου μὲ τὴν ταυτόχρονη ἀσύγχυτη διατήρηση τῶν ἰδιοτήτων ἐκάστης φύσεως.

ε) Ἡ ἀναμαρτησία τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡ ὕπαρξη τῶν ἀδιαβλήτων παθῶν στὴν ἀνθρώπινη φύση Του.

στ) Τὸ γεγονός ὅτι ὁ Χριστὸς ὄντως ἀπέθανε, ἐτάφη καὶ ἀνέστη εἶναι πράξη ὁμολογίας καὶ ἐπισφράγισης τῆς διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δωρηθείσας σωτηρίας.

ζ) Στὰ ἀνωτέρω, πρέπει νὰ συνεκτιμηθεῖ θετικά καὶ τὸ γεγονός ὅτι στὸ ἄρθρο 9 τῆς ἐν λόγω Όμολογίας δηλώνεται ἡ ἀποδοχὴ καὶ τῶν τριῶν ἀρχαίων Συμβόλων πίστεως (Ἀποστολικοῦ, τοῦ λεγομένου Ἀθανασιανοῦ καὶ τοῦ Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως).

Τὰ ἄρθρα 18 καὶ 19 τῆς Βελγικῆς Όμολογίας (Confessio Belgica) καταγράφουν σὲ γενικὲς γραμμὲς βασικὲς θέσεις τοῦ χριστολογικοῦ δόγματος, ἔτσι ὅπως αὐτὸ τὸ ἔχει προσλάβει, μέσα ἀπὸ τὴν προηγούμενη δυτικὴ παράδοση, ὁ ἀρχικὸς Προτεσταντισμὸς ἀπὸ τὴν ἀρχαία Ἐκκλησία. Ταυτοχρόνως, οἱ χριστολογικὲς διατυπώσεις τῆς Βελγικῆς Όμολογίας (Confessio Belgica), ἀποτελοῦν ἐκτὸς ἀπὸ ἔκφραση θεολογικοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ καὶ τρόπο ἀντίδρασης καὶ διαφοροποίησης σὲ ἐμφανιζόμενες κινήσεις ἐντὸς τοῦ πρώιμου Προτεσταντισμοῦ, ποὺ ἐπανεφέραν στὸ ἱστορικὸ προσκήνιο, σχετικὰ μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ μυστήριο τῆς θείας Οἰκονομίας, ἀρχαῖες χριστολογικὲς αἰρέσεις.